

En frikirkelig bevægelse i Ty.

Efter meddelelser fra trykker Marius Jensen
ved TORSTEN BALLE

EFTER at Anton Lomborgs erindringer var trykt i årbøgerne 1954-55, henvendte den da 82-aarige trykker Marius Jensen sig til mig og fortalte, at han som ung havde været i forbindelse med Anton Lomborg og de kredse, der omtales i erindringerne. Jeg bad ham da om at fortælle, hvad han kunne huske om disse kredse, da han sikkert var den eneste nulevende, der havde personligt kendskab til dem.

Han fortalte da, at han som ganske ung havde stået i lære sammen med Lomborgs søn Frederik og jævnlige kom i hans hjem, især i årene 1888-90. Anton Lomborg og hans hustru var et par elskelige mennesker. De tog venligt og forstående imod den unge lærling, der var kommet fra landet og havde svært ved at falde til i byen, men de forsøgte ikke at påvirke ham kristeligt. Den kreds af vakte mennesker, som Lomborg og hans hustru oprindelig havde tilhørt, var da splittet. Allerede omkring 1860 var der sket et brud. En del af kredsens medlemmer var ikke tilfreds med forholdene i folkekirken og ønskede at danne en fri menighed, der skulle bestå alene af "troende" mennesker.

De kom i forbindelse med pastor Grunnet, der havde dannet den første evangelisk-lutherske frimenighed i København, og det var vistnok ham, der sendte en mand herop med den opgave at være forstander for en fri menighed. Denne mand hed *Krull*. Han kom fra København, hvor han havde modtaget nogen undervisning og oplæring angående den geming, han skulle øve heroppe, og han kom især til at virke i egnen nord og øst for Thisted foruden i Thisted by. Der blev så dannet en menighed, og en tid var den ret stor, men efter nogle års forløb begyndte den at gå i opløsning, vistnok på grund af personlige uoverensstemmelser, og Krull forlod derpå egnen.

Der kan næppe være tvivl om, at hans opgave har været vanskelig. De gode mænd og kvinder, som den gang skilte sig ud fra de andre, var enere. De vidste, hvad de tilsigtede, og ville kun det bedste, men det har sikkert været svært at lære dem sammenholdets kunst, og så brast det hele for dem.

Hvor Krull rejste hen, da han forlod Ty, vidste Marius Jensen ikke. Han havde været landmand, havde giftet sig og havde en plejesøn, da han som ældre velstillet mand igen kom til Thisted og flyttede ind i et hus i Bisgaardsgade, hvor han boede en del år sammen med sin kone. Der besøgte Marius Jensen ham og søgte at få ham til at fortælle om hans tidligere gerning i Thisted, men han havde ingen lyst til at tale om den tid. Han kunne ellers være underholdende, når han kom i fortællehjørnet, men han var en ensom mand, og han ønskede ikke at knytte forbindelser.

Da Krull gav op, tog en anden fat og søgte at samle den splittede menighed. Det var en mand, der hed Jens Peter og boede i Skovsted. Han havde ikke gode evner til at tale, men han samlede sine venner om læsning i Bibelen og i Luthers huspostil, og han udlagde det, der var læst, på sin egen måde. Under henvisning til det almindelige

præstedømme og til udtalelser af Luther foretog han kirkelige handlinger inden for sin kreds. Han anså sig selv for at være den eneste sande forkynder af kristendom og anerkendte kun de mennesker, der samledes om ham, som rette kristne. Han besøgte flere af egnens præster for at overbevise dem om, at de var "meddelagtige i djævelens og verdens væsen", fordi de uddelte nadveren til "vantro mennesker", og under hans bibellæsning kom han til forskellige ejendommelige slutninger.

F.eks. gjorde han gældende, at børn af "rette kristne" ikke måtte søge den offentlige skole, der hørte til "verdens væsen", og at en "troende" hustru ikke måtte have ægteskabeligt samliv med en "vantro" mand. Hans forsøg på at gennemføre disse opdagelser gjorde adskillig fortræd, og efterhånden svandt kredsens styrke ind.

Omkring 1890, da Marius Jensen var 18 år, blev han efter en personlig oplevelse medlem af kredsens. Der var da kun tre medlemmer i Thisted by, og han blev den fjerde. De fire gik og troede, at de var de eneste rette kristne. Det var en trist tilværelse for et ungt menneske. Han fik aldrig lært glæden ved at være sammen med andre glade unge, og det kunne han ikke senere glemme.

Et par år efter døde Jens Peter, og hans kreds i Thisted og omegn og de andre, der havde deres kirkelige syn fra den Grunnet-Krollske menighed, stod nu som "får uden hyrde".

Der var imidlertid i Sydty en anden kreds, som havde lignende synspunkter. I Ørum boede en mand ved navn Poul Chr. Poulsen, som havde været i Indre Missions tjeneste, men var udtrådt og nu levede som landmand. Han samlede en lille kreds af venner om læsning i bibelen og Luthers skrifter, og han var på sin egen personlige måde en velbegavet mand med betydelige evner som taler. Hos ham og hans venner, man kan vist godt sige beundrere, begyndte frikirke tanker snart at spire, og disse tanker blev styrket, da kredsens 1877 kom i forbindelse med den kendte pastor C. P. Tranberg. Denne havde været præst på Bornholm, men trådte ud af folkekirken og stiftede 1863 en frimenighed, der dog i 1872 blev omdannet til en valgmenighed. Han rejste en stor bevægelse ved sin ildfulde forkyndelse, men han havde ingen evner som organisator og formåede ikke at holde bevægelsen samlet. En udløber af hans virksomhed er de såkaldte "Bornholmere". 1877 nedlagde han sin præstegerning og foretog som prædikant en rejse op gennem Jylland, og ved den lejlighed var det, at han kom i forbindelse med Poul Chr. Poulsen og hans kreds. 1882 rejste Tranberg til Amerika, men frikirkeideen levede videre i Ørum og nærmeste omegn.

1895 bragte Marius Jensen en forbindelse i stand mellem denne kreds og resterne af den Krollske menighed i Thisted og omegn, men de fandt dog ikke helt hinanden, før der igen lød en røst fra København. Da pastor Grunnet døde 1897, blev en søn forstander for hans menighed, men han trådte kort efter tilbage, og menigheden stod en tid uden præst. Så overtog pastor Jørgen Sass forstanderskabet for alle de grunnetske menigheder, som

han kristeligt set bragte fornyelse, ligesom han reorganiserede dem i kirkelig henseende.

Jørgen Sass var som ung mand rejs t til New Zealand, hvor han blev en troende kristen og optog et kristeligt arbejde blandt landsmænd. Han blev præsteviet og organiserede, tildels med økonomisk støtte fra Danmark, evangelisk-lutherske menigheder over et stort landområde. Han blev disse menigheders leder og drog på hesteryg fra den ene plads til den anden. Undertiden var han borte i ugevis. Hans hustru var derfor tit ene, og hun led efterhaanden meget under ensomheden. Jørgen Sass forstod, at han måtte blive noget mere for sit hjem, og han besluttede at rejse hjem til Danmark, hvor han håbede at finde et virkefelt inden for Indre Mission.

Vilhelm Beck, der nok kunne støtte ham, da han var på New Zealand, kunne imidlertid ikke bruge ham herhjemme på grund af hans frikirkelige synspunkter, som han ikke ville fornægte, og han var derfor fri og ledig, da kaldet kom fra de grunnetske menigheder. Han fulgte dette kald og samlede menighederne under navnet "De forenede evangelisk-lutherske frimenigheder i Danmark". Forøvrigt var han økonomisk uafhængig.

Kort tid efter kom han i forbindelse med Poul Chr.

Poulsen i Ørum, og forbindelsen udviklede sig derhen, at der den 31. oktober 1889 under nærværelse af pastor Sass blev dannet en frimenighed i tilknytning til det frikirkesamfund, som Sass ledede. Der var ca. 40 voksne medlemmer, spredt over det meste af Ty. I en sidebygning til Poulsens ejendom blev der indrettet en kirkesal med en smuk altertavle, der var malet af kunstmaler P. A. Christensen. Denne menighed bestod kun i en forholdsvis kort årrække. Poulsen, der var den lokale leder, var organisationsmæssigt meget demokratisk indstillet, men Sass ønskede ledelsen ret stærkt centraliseret. En spire til stridigheder var derfor til stede fra begyndelsen. Den udviklede sig efter kort tids forløb mere og mere, og til sidst kom det til et brud. Få år efter opløstes denne menighed, som stifterne havde set hen til med stor længsel og glæde, og som havde givet dem et kirkeligt ståsted.

Det bør tilføjes, at hverken Tranberg, Grunnet eller Sass var i uoverensstemmelse med den lutherske lære. Det, der skilte dem fra folkekirken, var deres idé om, at kirken skulle være uafhængig af staten, og kravet om, at en kristen menighed skulle bestå af bevidst troende mennesker.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1959, side 72-77)